

Research Paper

The effects of artistic works presents in museums in promotion of Islamic art in Western world (Case Study: visitors of *Galleria degli Uffizi* in 2021)

Mehrnoosh Ghazanfari^{1*}, Yasaman Farhangpour²

1.Ph. D in Comparative and Analytic studies of Islamic Art

2.Ph. D in Art History, University of Florence, Italy.

Received: November 17, 2022

Accepted: February 12, 2023

Available Online: February 16, 2023

Keywords: Visual art, Islamic art, Florence, Uffizi, Italy.

Abstract

Museums are among the most important surveying sources for researchers and provide them information with various dimensions. This point sends out the works present in museums from merely art works and turns them to be topics of valuable researches. By an interdisciplinary approach, this article, first and through descriptive-analytic method, explains about the influence of Islamic art works left from 13th to 15th centuries on contemporary art in Tuscany province, centered in Florence; within which the relation between kings and rulers of this province with Islamic countries in that epoch is studied. The data collection in this part is through libraries search and written documents. In the second part, based on the questionnaire information obtained from the statistical population of 150 visitors of the Galleria degli Uffizi in 2021, the impact of visiting these works on the audience's familiarity with Islamic civilization has been analyzed. The questionnaires were designed in form of scaling; and based on the obtained information and according to Kolmogorov-Simornov test and as per Sig, expressed for predictor variable in confidence interval 0.95, was less than 0.05. As a result, it was proved that visiting Islamic art works present in this museum has influence on familiarity with Islamic civilization. Regarding this influence, the present article proposes presenting online catalogue focusing on Islamic art as a strategy.

Mehrnoosh, G., Yasaman, A. (2023). The reflection of artistic works presents in museums in promotion of Islamic art in Western world (Case Study: visitors of *Galleria degli Uffizi* in 2021). *Sociology of Culture and Art*.

Corresponding author: Mehrnoosh Ghazanfari

Address: Tehran, District, 6 No. 18, Entesarieh St., 2nd St., North Ave North, Kārgar, Pars Higher education institute of architecture and art.

Tell: +989123754461

Email: Mghazanfari@pu.ac.ir

Extended Abstract

1- Introduction:

The relationship between the rulers of the province of Tuscany and especially the city of Florence with the rulers of Dar Al Salaam began in the 13th century and reached its climax during the reign of the Medici dynasty. This type of international relations is one of the strong points in the history of Italy, which has attracted the attention of various researchers. During the reign of this family, the city of Florence spent its golden age and as a result many political, cultural and economic relations were established with the eastern countries; subsequently, many works of Islamic art were transferred to this city. Presently, some of these works are on display in the Uffizi Gallery - the most important museum of this city - and other parts of these works are located in the treasures of other museums, churches and cultural places in Florence (and also other Italian cities). Due to the fact that this museum emphasizes on the Italian art of the Middle Ages and especially the Renaissance period, most visitors enter the Uffizi to see the works of very famous artists such as Leonardo da Vinci, and due to this reason, the number of halls related to Islamic art in this museum is in the minority. On the other hand, in some of the Italian works in this museum, the extraction and representation of elements of Islamic art can be clearly seen.

Investigating about the approach of Italian artists and their mode of thinking about Islamic art and objects is one of interesting topics that unfortunately there are not many researchers concentrated on, probably due to the fact that they are in minority. Viewing the increasing importance of interdisciplinary studies in the fields of Humanities, this research proposed a hypothesis that the presence of these art works – especially paintings – provides significant results on familiarity of visitors with Islamic art and civilization.

Therefore, the present research seeks to prove the hypothesis that observing these halls and raising awareness about the presence of Islamic art in Western works (especially paintings) can play a positive role in familiarizing the audience with the culture, history and art of Islamic civilization. Thus, this research, relying on library studies and analytical-descriptive methods, in addition to examining how the artists of Tuscany were influenced by works of Islamic art in the 13th to 15th centuries AD, has investigated the existing relationships between this province and Islamic countries in the aforementioned centuries and has adapted the obtained results with the questionnaire. Based on that, the official announced senses of visitors of this museum in 2021 was studied and by designing a questionnaire and collecting information from 150 visitors. The results were analyzed based on Kolmogorov-Simornov test; arriving to a conclusion that visiting these works acts as a media for introducing Islamic culture and civilization to the audience.

2- Methods

This article is practical in terms of purpose and is based on descriptive-analytical combined method. The required information in historical section is collected through visiting the works and using library documents. For studying the effect of these works on audiences, the statistical population of this research includes 150 visitors of this museum during Jan. to Dec. 2021. In order to collect required data and for validity assessment, the questionnaire was studies and confirmed by professors and experts in field of arts and Cronbach's alpha for reliability was indicated as 0.89 which shows the high reliability of the questionnaire. The analysis of data was performed by using descriptive and inferential statistics. Thus, demographic variables were first described using descriptive statistics, and hypothesis analysis and testing were also analyzed with the

help of inferential statistics using Spss software.

3- Conclusion

The province of Tuscany -centered in the city of Florence- as the initiator of the Renaissance movement, was ruled by the wealthy and powerful Medici family during the 15th to 18th centuries. This family, having political power, had various economic, cultural, and commercial relations with the eastern lands, a large part of which were ruled by the *Mamluk*, *Ottoman*, and *Timurid* empires that in this epoch. Due to this, diverse objects of Islamic art were brought to this province, through various ways, which are presently kept in different museums in Florence. With the arrival of Islamic art in Florence, a style in Italian art was born, which is referred to as "Oriental style" and refers to the influence of Islamic art objects in various types of art (architecture, sculpture, painting, etc.) on Italian art and their representation on art in Italian works. By researching the performance of the Uffizi Museum - the most important museum in the city of Florence - it can be concluded that the presence of Islamic art and artifacts in museums and in the field of Italian art can act as a media for Islamic art and civilization that makes visitors familiar with the history and culture of this civilization and convey the attitude of the creators about art to the audiences. This research, considering this important function and proving its effect on the audience's artistic

worldview through the Kolmogorov-Smirnov test and with the aim of more identification of works available in Florence, in addition to historical investigations, provides strategies to achieve this goal.

3- Result

Based on the obtained information and according to *Kolmogorov-Simornov* test and as per Sig, expressed for predictor variable in confidence interval 0.95, was less than 0.05. As a result, it was proved that visiting Islamic art works present in this museum has influence on familiarity with Islamic civilization. Regarding this influence, the present article proposes presenting online catalogue focusing on Islamic art as a strategy.

4- Funding

No funding has been received for conducting this research.

5- Authors' contributions

Mehrnoosh Ghazanfari, the corresponding author of this article, is a researcher in Islamic art and civilization.

Yasaman Farhangpour, the second author of this article, is a researcher in Renaissance and Medieval art.

6- Conflict of interests

The authors declare no conflict of interest.

تأثیرگذاری آثار هنری موزه‌ای بر ترویج هنر اسلامی در دنیای غرب (مطالعه موردی: بازدیدکنندگان گالری اوفیتزی در سال ۲۰۲۱م)

مهرنوش غضنفری^{۱*}، یاسمن فرهنگ‌پور^۲

۱. دکترای تاریخ تطبیقی و تحلیل هنر اسلامی، دانشگاه هنر، تهران، ایران.

۲. دکترای تاریخ هنر، دانشگاه فلورانس، فلورانس، ایتالیا.

چکیده

موزه‌ها در دنیا از مهم‌ترین منابع مطالعاتی پژوهشگران بوده و اطلاعاتی با سویه‌های مختلف در اختیار آنان قرار می‌دهند. این موضوع آثار موجود در موزه‌ها را از وجه هنری صرف خارج کرده و به موضوعاتی واجد ارزش مطالعاتی بدل می‌نماید. این مقاله با هدف بررسی میزان‌سنجی تأثیر بازدید از آثار هنری برآمده از فرهنگ اسلامی بر آشنایی بازدیدکنندگان با هنر و تمدن اسلامی، با رویکردی میان‌رشته‌ای در ابتدا با استفاده از شیوه تحلیلی-توصیفی به تأثیر وجود آثار مربوط به هنر اسلامی بجای مانده از قرون سیزدهم تا پانزدهم میلادی بر هنر هم‌عصر در استان توسکانی با مرکزیت فلورانس پرداخته است و در خلال آن ارتباط بین پادشاهان این استان و کشورهای اسلامی را در آن دوران بررسی کرده است. گردآوری اطلاعات در این بخش به صورت کتابخانه‌ای و بر پایه اسناد مکتوب انجام شده است. سپس، در بخش دوم، با تکیه بر اطلاعات پرسشنامه‌ای به دست آمده از جامعه آماری ۱۵۰ نفری از بازدیدکنندگان گالری اوفیتزی در سال ۲۰۲۱ میلادی، تأثیر بازدید این آثار بر آشنایی مخاطبان با تمدن اسلامی مورد بررسی قرار داده است. پرسشنامه‌ها به صورت پیمایشی طراحی شده و نتایج به دست آمده بر اساس الگوی آزمون کولموگروف-اسمیرنوف تحلیل و بررسی شده‌اند. بر این اساس، سطح معنی‌داری بیان‌شده برای متغیر مستقل در سطح اطمینان ۰/۹۵، کمتر از ۰/۰۵ بوده و در نتیجه بازدید از آثار هنر اسلامی موجود در گالری اوفیتزی بر آشنایی با هنر و تمدن اسلامی تأثیر داشته است. این پژوهش با در نظر گرفتن میزان این تأثیرگذاری، به عنوان راهکار، ارائه کاتالوگ آنلاین با تمرکز بر هنر اسلامی را پیشنهاد کرده است.

تاریخ دریافت: ۲۶ آبان، ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۲۳ بهمن، ۱۴۰۱

انتشار آنلاین: ۲۷ بهمن، ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: هنر تجسمی، هنر

اسلامی، فلورانس، گالری اوفیتزی، ایتالیا.

استناد: غضنفری، مهرنوش؛ فرهنگ‌پور، یاسمن. (۱۴۰۱). تأثیرگذاری آثار هنری موزه‌ای بر ترویج هنر اسلامی در دنیای غرب (مطالعه موردی: بازدیدکنندگان گالری اوفیتزی در سال ۲۰۲۱م)، فصلنامه جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۴(۴): ۸۵-۹۹.

* نویسنده مسئول: مهرنوش غضنفری

نشانی: موسسه آموزش عالی معماری و هنر پارس.

تلفن: ۰۹۱۲۳۷۵۴۴۶۱

پست الکترونیکی: Mghazanfari@pu.ac.ir

۱- مقدمه و بیان مسئله

ارتباط حاکمان استان توسکانی و خصوصاً شهر فلورانس با حکام دارالسلام از قرن سیزدهم میلادی آغاز شد و در دوره سلطنت خاندان مدیچی^۱ به اوج خود رسید. این نوع روابط بین‌المللی از نقاط قوت در تاریخ کشور ایتالیاست که بررسی جنبه‌های مختلف آن مورد توجه محققین مختلفی قرار گرفته است. در دوره سلطنت این خاندان، شهر فلورانس دوران طلایی خود را سپری کرد و در اثر روابط سیاسی، فرهنگی و اقتصادی زیادی که با کشورهای شرقی برقرار شد، متعاقباً آثار زیادی از هنر دارالسلام به این شهر منتقل شد. در حال حاضر بخشی از این آثار در گالری اوفیتزی -مهم‌ترین موزه این شهر- در معرض بازدید عموم قرار دارد و بخشی دیگر از این آثار در گنجینه‌های سایر موزه‌ها، کلیساها و اماکن فرهنگی فلورانس (و شهرهای دیگر کشور ایتالیا) واقع شده‌اند. با توجه به اینکه این موزه بر هنر ایتالیایی قرون وسطی و خصوصاً دوره رنسانس تأکید دارد، اکثر بازدیدکنندگان برای مشاهده آثار هنرمندان بسیار معروف از جمله لئوناردو داوینچی^۲ وارد اوفیتزی می‌شوند و از این جهت، تعداد سالن‌های مربوط به هنر اسلامی در این موزه در اقلیت قرار دارند. از طرفی دیگر، در بخشی از آثار ایتالیایی موجود در این موزه، گرته‌برداری و بازنمایی عناصر هنر اسلامی به خوبی قابل مشاهده است. این رویکرد هنرمندان ایتالیایی از منظر چگونگی تأثیرپذیری از اشیاء هنر اسلامی و نحوه برخوردشان با آثار مذکور مسئله درخور توجهی است که به دلیل در اقلیت قرار داشتن، تاکنون کمتر به آن پرداخته شده است. از این روی، پژوهش حاضر به دنبال اثبات این فرضیه که مشاهده این سالن‌ها و آگاهی بخشی در مورد حضور هنر اسلامی در آثار غربی (خصوصاً نقاشی) می‌تواند در آشنایی مخاطبین با فرهنگ، تاریخ و هنر تمدن اسلامی ایفای نقش مثبتی داشته باشد، با تکیه بر مطالعات کتابخانه‌ای و شیوه تحلیلی-توصیفی علاوه بر بررسی نحوه تأثیرپذیری هنرمندان استان توسکانی از آثار هنر اسلامی در قرون سیزدهم تا پانزدهم میلادی، به بررسی روابط موجود بین این استان و کشورهای اسلامی در قرون مذکور پرداخته است و نتایج به‌دست‌آمده را با طرح پرسشنامه تطبیق داده است.

۲- پیشینه پژوهش

۲-۱: پیشینه تجربی

کنار هم قرار گرفتن علم آمار و مباحث علوم انسانی، باوجود آنکه یکی از مباحث نوین در دهه‌های اخیر است، اما کمتر مورد توجه محققین قرار گرفته و به همین خاطر در مورد موضوع این پژوهش، مقالات و تحقیقات کمی در دست است. دیلمقانی مرند در پایان‌نامه خود تحت عنوان «بررسی تأثیر کیفیت تجربه بر رضایتمندی و تمایلات رفتاری (مورد مطالعه: موزه جواهرات ملی، موزه فرش و موزه معاصر)» در پی شناسایی ابعاد تأثیرگذار بر کیفیت تجربه دیدارکنندگان و تأثیر این متغیر بر رضایتمندی و تمایلات رفتاری، با استفاده از جامعه آماری ۳۰۰ نفره، ثابت کرده که کیفیت تجربه به‌صورت مستقیم بر رضایتمندی و تمایلات رفتاری بازدیدکنندگان تأثیر دارد (۱۳۹۳). محمودی در پایان‌نامه خود تحت عنوان «کارکردهای دیداری و شنیداری موزه به مثابه یک رسانه» با استفاده از روش انجام آزمون کولموگروف و اسمرینف و تعیین دو جامعه آماری ۱۴۰ نفری، ارتباط بین چیش اشیاء موزه به عنوان عوامل دیداری و شنیداری و انتقال پیام به مخاطب را بررسی کرده است (۱۳۹۵). نوع ایران در پایان‌نامه خود «اثر بخشی موزه‌های دانشگاه تهران در آموزش و

^۱ خانواده قدرتمند ایتالیایی که از قرن پانزدهم تا هجدهم میلادی در شهر فلورانس و بخش بزرگی از ایتالیا حکومت کردند. اعضای این خاندان که ابتدا بانک‌دار بودند، طی مدت کوتاهی به جمع سیاست‌مداران بزرگ، روحانیون و نجیب‌زادگان پیوستند و نفوذشان بخش اعظمی از اروپا را متحول کرد.

^۲ Leonardo da Vinci

پژوهش؛ مطالعه موردی: موزه‌های دانشگاه تهران» با گزینش یک جامعه آماری ۳۰ نفره، میزان این اثربخشی را بررسی کرده است (۱۳۹۵). رهبری پور و همکاران در مقاله «بررسی کیفیت خدمات موزه‌ها از نگاه گردشگران و تأثیر آن بر رضایت و تمایلات رفتاری آنان؛ مورد مطالعاتی موزه‌های مشروطه و قاجار شهر تبریز» (۱۳۹۷) به بررسی میزان رضایت مخاطبین با استفاده از پارامترهای مشخصی پرداخته‌اند. سیرانی و خلیلی در مقاله «بررسی ویژگی‌های اجتماعی بازدیدکنندگان موزه هنرهای معاصر اصفهان» (۱۳۹۷)، با تأکید بر اینکه مخاطب‌شناسی موزه، نقش مهمی را در چگونگی ارتباط با مخاطب ایفا می‌کند، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی بازدیدکنندگان موزه را معرفی و بررسی کرده‌اند. در همین سال تاج‌زاده نمین در مقاله خود تحت عنوان «تأثیر شناخت و هیجانانگیز بودن در میزان رضایت و تمایلات رفتاری از دیدگاه بازدیدکنندگان کاخ‌موزه» (۱۳۹۷)، با در نظر گرفتن ده فرضیه به این نتیجه رسیده است که گرچه برانگیختگی متأثر از شناخت است، اما تأثیر مستقیم آن بر لذت تأیید نمی‌شود؛ بلکه این تأثیر به صورت غیرمستقیم است. حکمت و پرتوی در مقاله‌ای تحت عنوان «تبیین مدل مفهومی و چارچوب تحلیل تجربه بازدیدکننده موزه» (۱۳۹۸)، به تبارشناسی و تحلیل آرای نظریه‌پردازان در راستای شناخت تجربه بازدیدکننده از موزه پرداخته‌اند و این تجربه را با مؤلفه‌های تعریف شده‌ای سنجیده‌اند. مقاله «اولویت‌بندی شاخص‌های ارزیابی رضایتمندی بازدیدکنندگان موزه‌ها» (۱۳۹۹)، با مطالعه موردی موزه ملی ایران، میزان رضایت بازدیدکنندگان از این موزه را با استفاده از مدل رضایت گردشگر آکاما سنجیده است.

۲-۲: ملاحظات نظری

در مورد این موضوع برخی از محققین به مطالعات نظری و تاریخی پرداخته و از ورود به مبحث آمار اجتناب کرده‌اند. سیرانی و خلیلی در مقاله «بررسی ویژگی‌های اجتماعی بازدیدکنندگان موزه هنرهای معاصر اصفهان» (۱۳۹۷)، با تأکید بر اینکه مخاطب‌شناسی موزه، نقش مهمی را در چگونگی ارتباط با مخاطب ایفا می‌کند، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی بازدیدکنندگان موزه را معرفی و بررسی کرده‌اند. در همین سال تاج‌زاده نمین در مقاله خود تحت عنوان «تأثیر شناخت و هیجانانگیز بودن در میزان رضایت و تمایلات رفتاری از دیدگاه بازدیدکنندگان کاخ‌موزه» (۱۳۹۷)، با در نظر گرفتن ده فرضیه به این نتیجه رسیده است که گرچه برانگیختگی متأثر از شناخت است، اما تأثیر مستقیم آن بر لذت تأیید نمی‌شود؛ بلکه این تأثیر به صورت غیرمستقیم است. حکمت و پرتوی در مقاله‌ای تحت عنوان «تبیین مدل مفهومی و چارچوب تحلیل تجربه بازدیدکننده موزه» (۱۳۹۸)، به تبارشناسی و تحلیل آرای نظریه‌پردازان در راستای شناخت تجربه بازدیدکننده از موزه پرداخته‌اند و این تجربه را با مؤلفه‌های تعریف شده‌ای سنجیده‌اند. حاصلی و همکاران در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیر سرمایه رابطه‌ای ادراک شده در وفاداری بازدیدکننده» (۱۴۰۰)، با مطالعه موردی بازدیدکنندگان موزه ملی ایران، به بررسی تأثیر آیت‌هایی مانند راحتی دسترسی، راحتی کسب منافع و راحتی پس از کسب منافع در میزان وفاداری بازدیدکننده به موزه پرداخته‌اند. همان‌طور که می‌توان دید نکته مشترک در تمام پژوهش‌های انجام شده، انتخاب مطالعه موردی خاص و تعیین جامعه آماری مشخص با محوریت کشور ایران است. در اکثر پژوهش‌های انجام شده، نتیجه‌های به‌دست‌آمده متوجه تأثیر رفتار بازدیدکنندگان است که می‌تواند پیشنهاداتی برای ارتقاء سطح خدمات موزه‌ای به همراه داشته باشد. پژوهش پیش‌رو در پی یافتن تأثیر آثار موجود در موزه بر بازدیدکنندگان و ایجاد نوعی جهان‌بینی جدید در آن‌ها، آثار موجود در گالری اوفیتتری - با محوریت هنر اسلامی - را به عنوان مطالعه موردی انتخاب کرده است. مهم‌ترین تفاوتی که می‌توان به آن اشاره کرد، بین‌المللی بودن بازدیدکنندگانی است که به عنوان جامعه آماری انتخاب شده‌اند.

۳- روش پژوهش

این مقاله از نظر هدف کاربردی بوده و بر پایه روش ترکیبی توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است. اطلاعات لازم در بخش تاریخی با مشاهده آثار و همچنین استفاده از منابع کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. برای بررسی تأثیر این آثار بر مخاطبان، جامعه آماری این تحقیق متشکل از ۱۵۰ نفر از بازدیدکنندگان گالری اوفیتزی در بازه زمانی ژانویه ۲۰۲۱- دسامبر ۲۰۲۱ میلادی می‌باشد. به منظور جمع‌آوری داده‌های موردنیاز برای آزمون فرضیه پژوهش نیز، از پرسشنامه که شامل ۵ گوی و طیف ۵ درجه لیکرت استفاده شده است. همچنین برای سنجش روایی پرسشنامه، توسط استادان و صاحب‌نظران رشته هنر بررسی و مورد تأیید قرار گرفته و ضریب آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی پرسشنامه ۰.۸۹ به دست آمده و نشان‌دهنده پایایی بالای پرسشنامه است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی و بر اساس الگوی آزمون کولموگروف-اسمیرنوف انجام شده است؛ بدین صورت که ابتدا با استفاده از آمار توصیفی به توصیف متغیرهای جمعیت شناختی پرداخته شد و تحلیل و آزمون فرضیات نیز با کمک آمار استنباطی با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۴- تحلیل یافته‌ها

۴-۱: حضور فرهنگ و هنر اسلامی در ایتالیای قرن پانزدهم میلادی

با نگاهی به منابع تاریخی مختلف می‌توان دید که حضور فرهنگ و هنر اسلامی در ایتالیا سابقه‌ای طولانی دارد. این کشور به دلیل موقعیت جغرافیایی خاصش در مرکز دریای مدیترانه، همیشه مانند پلی ارتباطی میان شرق و غرب بوده و در زمینه‌های مختلف، منجر به انتقال فرهنگ بین تمدن‌های مختلف شده است. مسلمانان برای اولین بار در سال ۸۲۷ میلادی به منظور فتح جزیره سیسیل وارد ایتالیا شدند و برای حدود دو قرن در این کشور حضور مستمر داشتند (ونینی، ۲۰۱۹: ۱۳۸). به واسطه حضور مسلمانان در این کشور و فعالیت گستردشان، فلسفه، دانش و ادبیات آنان به کتابخانه‌های ایتالیا راه پیدا کرد و متعاقباً هنر اسلامی در این کشور شروع به رشد و شکوفایی کرد. از آنجایی که در این زمان دو فرهنگ اسلامی و ایتالیایی برای اولین بار باهم برخورد کرده بودند، شکل خاصی از هنر به وجود آمد که ریشه‌های این دو را به هم پیوند می‌زد؛ به گونه‌ای که امروزه در جنوب ایتالیا- خصوصاً در جزیره سیسیل- می‌توان نمونه‌های ارزشمندی از هنر ایتالیایی را با رویکرد اسلامی چه در محتوا و چه در نوع اجرا مشاهده کرد. از اواخر قرن نهم میلادی به دلیل موقعیت جغرافیایی ایتالیا در مرکز سواحل دریای مدیترانه، شهرهای دریایی آن تجارت با دنیای اسلام را پیش بردند و شهر ونیز به واسطه نزدیکی‌اش به قسطنطنیه آن زمان، اولین شهری بود که روابط تجاری بین ایتالیا و کشورهای شرقی را آغاز کرد (دینی، ۱۹۸۵: ۴۰). رفته رفته اکثر شهرهای ایتالیا از جمله جنوا، لوکا، پیزا، فلورانس و ... به تجارت با شرق روی آوردند. این‌گونه روابط در دوره رنسانس متعالی (قرن پانزدهم میلادی) به اوج خود رسید و امروزه می‌توان آثار زیادی از جمله نامه‌های فرستاده شده و گزارش‌های نوشته شده در رابطه با تجارت بین این دو بخش دنیا، در آرشیوهای مهم ایتالیا پیدا کرد (پائولوزی، ۲۰۰۵: ۳۳). از طرفی به موجب تبادلات سیاسی بین سلاطین شرقی و پادشاهان ایتالیایی، گروه‌هایی از ایتالیا به نقاط مختلف مشرق زمین سفر کردند. این مسافران با اهداف مختلف مذهبی، سیاسی، سیاحتی- علمی و تجاری به شرق می‌رفتند و با اطلاعات، اشیاء، مال‌التجاره و مصنوعات شرقی مختلفی به کشور مبدأ باز می‌گشتند (استروکول، ۲۰۱۹: ۴۰). این اشیاء، گاه هدیه پادشاهان کشورهای مشرق بوده که برای پادشاهان و اشخاص مهم ایتالیا

1-Genoa

2-Lucca

3-Pisa

در نظر گرفته شده و گاهی اوقات اشیای ارزشمند اقتصادی و هنری و ... بودند که مسافران آن‌ها را با اهداف مختلف خریداری نمودند.

۲-۴: ارتباط سیاسی فلورانس و دارالاسلام در قرن پانزدهم میلادی

فلورانس -مرکز استان توسکانی- یکی از مهم‌ترین شهرهای ایتالیاست که در مرکز آن واقع شده است. این شهر که با عنوان مرکز تولد پدیده رنسانس شناخته می‌شود، بین قرون چهاردهم تا هجدهم میلادی و همزمان با رشد هنری و اقتصادی، دوران طلایی خورد را سپری کرد. فلورانس بین قرون پانزدهم تا هجدهم میلادی توسط خاندان مدیچی اداره می‌شد. خانواده‌ای ثروتمند و بانک‌دار که دارای قدرت سیاسی نیز بودند (وینسپیر، ۲۰۰۱: ۹). طبق مدارک موجود، مدیچی‌ها به صورت مستقیم و غیرمستقیم و به واسطه توافق‌های سیاسی و تبادلات تجاری-اقتصادی، با کشورهای شرقی -خصوصاً در حوزه مدیترانه- در ارتباط بوده‌اند (استروکول، ۲۰۱۹: ۴۰). در سال ۱۴۲۲ میلادی اولین قرارداد خود را در حوزه مدیترانه با امپراطوری مملوک که در آن زمان بر مصر و سوریه حکومت می‌کردند، منعقد کردند (آپلانیز، ۲۰۱۵: ۱۲۷). با سقوط امپراطوری رم شرقی به دست سلطان محمد دوم عثمانی در سال ۱۴۵۳ میلادی، مدیچی‌ها روابط خوبی با حکام عثمانی برقرار کردند. در این دوران تیموریان در ایران حکومت می‌کردند که به دورادور با این خاندان ایتالیایی و همچنین دربار عثمانیان ارتباط داشتند (صالحی، جعفرزادگرو، ۱۳۹۴، ص. ۸). شایان توجه است که جنگ‌های موجود بین امپراطوری ونیز و جمهوری فلورانس و هم‌چنین جنگ بین امپراطوری عثمانی و ونیز، باعث پایداری بیشتر روابط فرهنگی-سیاسی خاندان مدیچی، عثمانیان و دارالاسلام شد (آتیل، ۱۹۹۴: ۱۲۰). برقراری این روابط موجب انتقال شماری از اشیاء تولیدشده در کشورهای اسلامی در قالب هدیه و کالای تجاری به فلورانس شد. با چنین پیشینه‌ای، به طور عمده وجود آثار هنر اسلامی در این شهر را به دو صورت می‌تواند مورد بررسی قرار داد: یکم، وجود اشیای به‌جای‌مانده از تمدن‌های اسلامی در موزه‌ها و مجموعه‌های عمومی و شخصی؛ دوم، بازتاب هنری و گرده‌برداری نسبی از این اشیاء در هنر مقارن استان توسکانی که فلورانس در هر دوی این زمینه‌ها، پراهمیت می‌نماید؛ به گونه‌ای که بررسی هنر اسلامی در غرب، بدون لحاظ پیشینه و تأثیر این شهر نامعقول خواهد بود. مجموعه‌داری آثار هنری به شکل امروزی آن یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های خاندان مدیچی بود که با کوزیمو دِ مدیچی^۱ (پادشاهی: ۱۴۳-۱۴۶۴م) آغاز و با همت لورنزو دِ مدیچی^۲ (پادشاهی: ۱۴۶۹-۱۴۹۲م)، گسترده شد. آن‌ها آثار هنری هم عصر خود یا آثار متقدم را به منظور انتقال آن‌ها به زمانی در آینده خریداری نموده و در کاخ مخصوص خود نگهداری می‌کردند. لورنزو که به دلیل پیشینه فلسفی، ادبی و هنری خود در جهان آن روز معروف بود و هنرمندان زیادی را به دربار خود دعوت کرده بود، علاقه خاصی به هنر اسلامی خصوصاً اشیای فلزی داشت (کوراتولا، ۲۰۱۸: ۱۴۳). به طوری که به هنگام مرگ او در سال ۱۴۹۲ میلادی، تعداد ۱۶۰ شیء فلزی به دست آمده از کشورهای اسلامی -و از جمله ایران- در فهرست دارایی‌های او وجود داشته است (فانی و فارینا، ۲۰۱۲: ۱۲۵). در همین فهرست و بسیاری دیگر از اسناد مربوط به دارایی‌های این خاندان، از آثار مختلفی مانند انواع فرش، کالاهای تزئینی (گلدان، جای عود و...)، مینیاتور، پارچه و سایر اشیای ارزشمند یادشده است که به شیوه‌های مختلف از کشورهای اسلامی وارد فلورانس شده و امروزه در موزه‌های مختلف شهر این شهر نگهداری می‌شوند. لازم به توجه است که بسیاری از اشیای هنر اسلامی موجود در فلورانس، صرفاً تولید شده در قرن پانزدهم میلادی در دنیای اسلام نبوده و در میان آن‌ها اشیایی وجود دارد که تولید آن به زمانی قبل از قرن پانزدهم مربوط است، اما طبق مدارک موجود در فهرست‌های آرشیوی، مبتنی بر ارتباط محکم خاندان مدیچی و حکومت دارالاسلام و هم‌چنین تجارت فعال بین آن‌ها، ورود این آثار در قرن پانزدهم میلادی رقم خورده است.

¹-Cosimo De Medici

²-Lorenzo De Medici

۳-۴: تأثیر حضور اشیاء اسلامی بر شکل‌گیری هنر وقت در استان توسکانی

در قرن پانزدهم میلادی و همزمان با درخشش شهر فلورانس و تبدیل شدنش به یکی از مهم‌ترین مراکز هنری کشور ایتالیا، نمایش اشیاء اسلامی در آثار هنرمندان این شهر - خصوصاً نقاشی - اهمیت ویژه‌ای یافت. اولین تلاش هنرمندان برای پیوستن به این جنبش با بازآفرینی تصاویر فرش در نقاشی شروع شد (سریشاری، ۲۰۰۴: ۳۳۵). قدیمی‌ترین اثری با این مضمون که در دست است، نقاشی دیواری «لحظه بشارت» از هنرمندی ناشناس است که امروزه در یکی از باسیلیکاهای^۱ شهر فلورانس قرار دارد (تصویر ۱).

تصویر ۱. هنرمند ناشناس، لحظه بشارت (بخشی از اثر)، نقاشی دیواری، فلورانس، باسیلیکای سنتیسیما آنونزیاتا، قرن چهاردهم-پانزدهم میلادی. (منبع: کوراتولا، ۲۰۱۸: ۱۲۴).

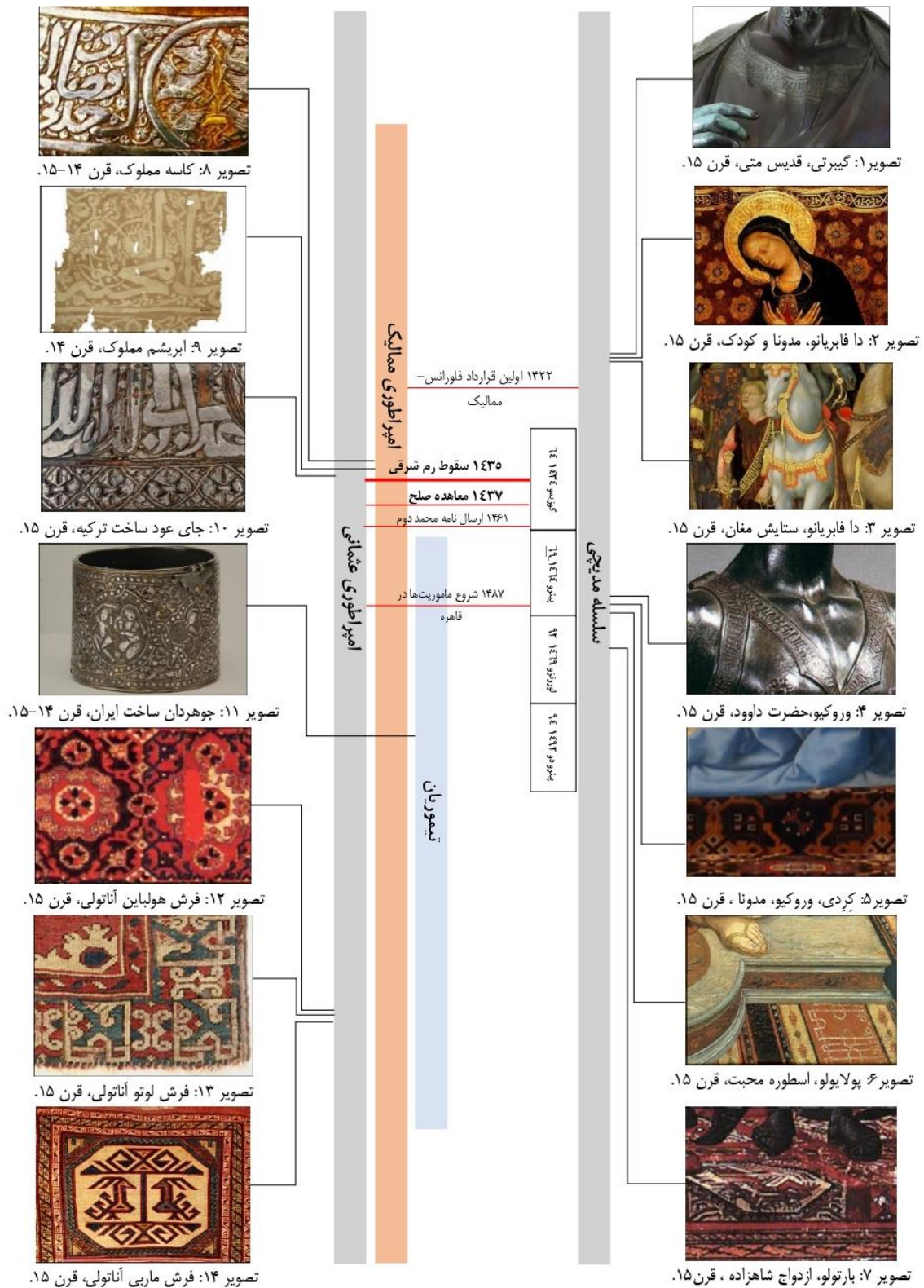
شکی نیست که این فرش الهام گرفته شده و برداشتی نوین از یکی از فرش‌های موسوم به «ماربی» است. این مدل فرش در جغرافیای آناتولی تحت سلطه سلجوقیان و عثمانیان - قرن چهاردهم تا شانزدهم میلادی - بافته می‌شد (فرانسس، ۲۰۱۳: ۲۶۰). این مدل فرش دارای دسته بندی‌های متفاوتی از دیدگاه طراحی است اما معروف‌ترین آن، نقوش حیوانی است که یکی از قدیمی‌ترین نمونه‌های آن در سال ۱۹۲۵ میلادی در کلیسای متروکه ماربی در کشور سوئد پیدا شد و به همین خاطر به همین نام معروف شد (ویگت، ۲۰۲۲: ۴). این مدل دارای قاب‌های هشت ضلعی است که در هر قاب نقش پرندگان روبه‌روی یکدیگر قرار دارند که بین آن‌ها درخت زندگی نمایش داده شده است (تصویر ۲).

تصویر ۲. فرش ماربی پیدا شده در کشور سوئد، قرن ۱۴-۱۶ میلادی، استکهلم، موزه ملی عتیقه‌جات. شماره: SHM17786. (منبع: URL 1).

^۱ نوعی معماری که در رم باستان پایه‌گذاری شد و امروزه بناهای بجای مانده به‌عنوان کلیسا استفاده می‌شوند. پلان این نوع بنا مستطیل شکل است و مدخل ورودی آن در یکی از ضلع‌های طولی قرار دارد.

نقش پرندگان و درخت زندگی یکی از نقوش رایج در آسیای مرکزی در دنیای باستان بود که می‌توان آن را در هنرهای گوناگون مشاهده کرد (گاسپارینی، ۲۰۲۰: ۱۷۸). این نقش در هنر امتداد یافت و از این روی می‌توان گفت که فرش‌های ماری شکلی تلفیقی از هنر باستان و دوران معاصر خود را به جهانیان ارائه کردند. پیدا شدن این فرش در سوئد و حضور آن در نقاشی‌های ایتالیایی هم عصرش (نمودار ۱، تصویر ۷)، محققین را از انتقال آن به کشورهای غربی مطمئن می‌سازد. از آنجایی که تعداد کمی از این فرش در جهان وجود دارد، در حال حاضر نقاشی‌های ایتالیایی یکی از مهم‌ترین منابع برای بررسی آیکونوگرافی فرش‌های ماری تبدیل شده‌اند. با توجه به ادامه این سنت یعنی نمایانی کالاهای اسلامی در هنر آن دوره ایتالیا خصوصاً فلورانس، تا حدی اهمیت یافت که جنبشی به نام «به سبک شرقی» در هنر این شهر به وجود آمد (کوراتولا، ۲۰۱۹: ۶). تکرار نقش مایه‌های هنر اسلامی در هنر شهر فلورانس در اشیای مختلفی از جمله شیشه، سرامیک، کالاهای چوبی و فلزی، فرش و پارچه‌های ابریشمی و مهم‌تر از همه در نقاشی و مجسمه‌سازی که در این دوره در اوج خود بوده‌اند، قابل مشاهده است. در واقع هنر این دوران استان توسکانی، تلاشی برای ایجاد یک عالم واحد و معنایی از ارتباط بینا فرهنگی است (رازقی و دیگران، ۱۳۹۹، ص. ۲۹). یکی از مهم‌ترین نمودهای حضور هنر اسلامی در دوران زمامداری خاندان مدیچی، به‌کارگیری خط عربی یا نقوش شبه‌خط، در آثار هنری است. خط عربی که یکی از مهم‌ترین نشانه‌های هنر و تمدن اسلامی در طول تاریخ بوده است را می‌توان دارای ارزش والایی نزد مسلمانان قلمداد کرد. زیرا مسلمانان در سراسر جغرافیای اسلام، این هنر را تجلی کلام وحی می‌دانسته و این خط زیبا را نه تنها در نسخه‌پردازی قرآن، بلکه در بیشتر هنرها به کار می‌بردند (پاکباز، ۱۳۸۵، ص. ۲۰۷). تأکید بر ارجحیت کتابت بر قرائت از حیث ثبت و ضبط و دقت در علوم مختلف حدیث، تاریخ‌نگاری و تفسیر از قرن دوم ه.ق (هفتم میلادی) به بعد نیز تأثیر مستقیمی بر اهمیت یافتن این خط و انتقالش به آثار هنری داشت (حسینی، ذکایی، ۱۴۰۰، ص. ۹۶). از آنجایی که لورنزو مدیچی علاقه زیادی به خطوط شرقی داشت، این شکل از هنر، از نیمه دوم قرن پانزدهم میلادی در نقاشی‌ها و مجسمه‌های ایتالیایی زیادی به چشم می‌خورد. توجه به این نکته مهم است که نقاش و مجسمه‌ساز فلورانسی احتمالاً به واسطه‌ی رویارویی با اشیایی که از شرق به ایتالیا وارد شده، می‌توانست با خط عربی آشنا شده باشد و در اکثر موارد مدرکی از آگاهی و تسلط این هنرمندان بر زبان و خط عربی در دست نیست و آنچه که برایشان جالب بوده، زیباشناسی بصری این خط‌نگاره است. آثار هنری اسلامی به عنوان منبعی برای اغنای دیدگاه زیبایی‌شناختی این هنرمندان بوده و در مواردی، نسخه‌های کپی‌شده خوش‌نویسی‌های عربی توسط ایتالیایی‌ها، می‌توانست منبع الهام برای تصویرسازی آنان باشند. از آنجایی که در هنر رنسانس، موضوعات مذهبی بسیار مورد توجه هنرمندان بوده است، بسیاری از آثار حاوی خط نوشته و نشانه‌های هنر اسلامی، در مکان‌های مذهبی مانند کلیسا و صومعه‌ها قرار دارند. موارد ۱ به تطبیق زمانی سلسله مدیچی و حکومت‌های شرقی با محوریت انتقال اشیاء مربوط به هنر اسلامی و نمایش آن‌ها در مهم‌ترین آثار هنر توسکانی پرداخته است و در جدول ۱ این آثار توصیف و تحلیل شده‌اند.

نمودار ۱. تطبیق زمانی مهم‌ترین امپراطوری‌های دارالسلام و سلسله مدیچی به همراه آثار معرف جنبش «به سبک شرقی» در توسکانی و منبع الهام‌گیری بصری

جدول ۱. تحلیل آثار نمودار ۱ از حیث تأثیرپذیری بصری

تأثیرپذیری	هنر دارالاسلام	هنر ایتالیا	
استفاده از خط و عناصر تزیینی با یک ریتم مشخص برای یقه لباس. صیقل کاری بخشی از طرح برای جلب توجه بیشتر مخاطب.	تصویر ۸: گلدان تولیدشده امپراطوری ممالیک قرن چهاردهم. 	تصویر ۱: لورنزو گیبرتی، قدیس متی، برنز، ۱۴۱۹-۱۴۲۲. فلورانس، کلیسای اورسنمیکله (URL. 2).	
استفاده از پارچه حاوی نوشته برای لباس و پرده آویزان شده در پس زمینه. استفاده از شبه خط عربی برای تزیین هاله سر حضرت مریم و صیقل کاری حروف.	تصویر ۹: ابریشم مملوک تولیدشده در قرن چهاردهم-پانزدهم (URL. 4). 	تصویر ۲: جنتیله دا فابریانو، مدونا و کودک، تمپرا روی چوب، ۱۴۲۰-۱۴۲۳. پیزا، موزه ملی قدیس متی (URL. 3).	
استفاده از خط ثلث با حروف کشیده و بلند برای تزیین پارچه و نمایش آن به صورت براق به منظور بازنمایی به جنس فلز.	تصویر ۱۰: جای عود تولید شده در امپراطوری عثمانی در قرن پانزدهم. Curatola, 2018, 226 	تصویر ۳: جنتیله دا فابریانو، ستایش مغان، تمپرا روی چوب، ۱۴۲۳. فلورانس، گالری اوفیتزی.	
استفاده از تزیینات برای حاشیه لباس و صیقل کاری برخی از نقوش.	تصویر ۱۱: جوهردان ساخت ایران، قرن پانزدهم. Curatola, 2018, 226 	تصویر ۴: آندریا دل وروکیو، حضرت داوود، برنز، ۱۴۷۵. فلورانس، موزه بارجلو (URL. 5).	
به کاربردن فرش در مهم ترین بخش تصویر (زیر پای حضرت مریم) در نهایت. دقت و شباهت به اصل فرش.	تصویر ۱۲: فرش تولید شده در امپراطوری عثمانی در قرن پانزدهم میلادی. موسوم به فرش هولباین (URL. 6). 	تصویر ۵: آندریا دل وروکیو، لورنزو دی کُردی، مدونای میدان، تمپرا روی چوب، ۱۴۸۰. فلورانس، گالری اوفیتزی. De Vecchi, Cerchiari, 2004, Vol. 2, 183. 	

نمایش دقیق گره در حاشیه فرش در مهم ترین بخش تابلو با رعایت وفاداری به ترکیب بندی رنگی فرش.	تصویر ۱۳: فرش تولید شده در آناتولی، قرن پانزدهم میلادی. موسوم به فرش لوتو (URL. 8).		تصویر ۶: پیثرو پولایولو، اسطوره محبت، تمپرا روی چوب، ۱۴۷۲. فلورانس، گالری اوفیتزی (URL. 7).	
--	---	---	---	---

با توجه به استفاده هنرمندان ایتالیایی از این عناصر هنر اسلامی در آثار مربوط به مهم ترین شخصیت های دین مسیحیت یعنی حضرت مریم و حضرت مسیح، این احتمال وجود دارد که این نقوش کارکردی فراتر از جنبه های بصری داشته و دارای جنبه های معنوی و عرفانی بودند و این نکته اهمیت اشیاء به دست آمده از دارالاسلام برای هنرمندان غربی را به خوبی آشکار می کند.

۵- تأثیرگذاری نشانه های هنر اسلامی در گالری اوفیتزی بر آشنایی مخاطب با تمدن اسلامی مطابق با یافته های آماری:

هریک از آثار هنری به جای مانده از گذشته و یا بازتابی از این آثار بر سایر مصنوعات هنری، می توانند به مثابه منبع مطالعاتی در نظر گرفته شوند که علاوه بر امکان بررسی خصوصیات زیباشناسی مبتنی بر نگرش از درونیت هنر، موجبات آشنایی مخاطبان با تمدن موجد اثر را فراهم می کنند^۱. با این دیدگاه، هنر اسلامی و آثار به جای مانده از آن که امروزه در موزه های مختلف جهان نگهداری می شوند نیز حکم منبع مطالعاتی از این تمدن باشکوهند که می توانند برای مخاطبی که اطلاعی از هنر اسلامی ندارد، موضوعی جدید و قابل تأمل و بررسی باشد. از این منظر، چگونگی ورود این آثار به دنیای غرب، اهمیت اصلی را از دست داده و در اولویت قرار نمی گیرد؛ اما اثرگذاری آن بر بازدیدکنندگان و مخاطبانی که در ارتباط با این آثار هنری قرار دارند، مهم می نماید. این تحقیق در ادامه، با این فرضیه که آثار هنری حاوی نقش مایه های هنر اسلامی، می تواند تأثیر مثبت و مستقیم بر آشنایی مخاطبی که اطلاعی از هنر و تمدن اسلامی ندارد، داشته باشد، به بررسی آماری جامعه مخاطبان موزه پرداخته و لذا بررسی تاریخی و زیبایی شناسی این آثار مطمع نظر این تحقیق نمی باشد.

۵-۱: آمار توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی

پاسخ دهندگان به این پرسشنامه، شامل ۷۵ مرد و ۷۵ زن بودند. ۱۳.۳٪ زیر چهل سال بوده اند، ۳۲٪ بین ۴۰ تا ۵۰ سال، ۳۵.۳٪ بین ۵۰ تا ۶۰ سال و ۱۹.۳٪ باقی مانده، اشخاصی با بالای شصت سال سن بوده اند. در بین شرکت کنندگان در این پرسش نامه، ۳۲٪ تحصیلات زیر کارشناسی داشته اند. ۴۶.۷٪ دارای تحصیلات در درجه کارشناسی بوده اند، ۱۷.۳٪ دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و فقط ۴٪ دارای درجه دکترا بودند. نکته مهم در این نظرسنجی در این است که طبق آماری که به دست آمد، از ۴۶.۷٪ (۷۰ نفر) جمعیت دارای درجه کارشناسی، ۲۰ نفر دارای این مدرک مرتبط با رشته هنر (در زمینه های مختلف مانند نقاشی، مجسمه سازی، تاریخ هنر و...) بوده اند که ۱۳.۳٪ جمعیت کل را تشکیل می دهد. از ۱۷.۳٪ (۲۶ نفر) که کارشناسی ارشد دارند، ۴ نفر آن، دارای مدرک مرتبط با هنر هستند که در کل جمعیت ۰.۲۶٪ را تشکیل می دهد. این عدد در مقطع دکترا مرتبط با هنر به ۰.۱۳٪ می رسد. به این ترتیب، ۱۳.۳۳٪ کل جمعیت دارای مدرک دانشگاهی مرتبط با هنر هستند که تمامی جمعیت این درصد اندک نیز از حضور هنر اسلامی در این موزه

^۱- این نگاه در سویه های تحقیق جامعه شناسی هنر، هرمنوتیک و تفسیر تاریخی هنر بسیار کاربرد دارد.

بی‌اطلاع بوده‌اند. تحلیل این شاخصه، با چنین مقدار کم، بیانگر آگاهی‌بخشی اندک از سوی مدیریت موزه بوده است (جدول ۲).

جدول ۲. توصیف متغیرهای جمعیت شناختی. منبع: نویسندگان.

سن				تحصیلات								جنسیت	
متغیر				متغیر								تعداد	متغیر
بالای ۶۰ سال	۵۰-۶۰ سال	۴۰-۵۰ سال	زیر ۴۰ سال	دکترای غیر مرتبط	دکترای هنر	ارشد غیر مرتبط	ارشد هنر	کارشناسی غیر مرتبط	کارشناسی هنر	زیر لیسانس			
تعداد				تعداد									
۲۹	۵۳	۴۸	۲۰	۳	۰	۲	۱	۴۰	۸	۲۱	۷۵	زن	
				۱	۲	۲۰	۳	۱۰	۱۲	۲۷	۷۵	مرد	
%۱۹.۳	%۳۵.۳	%۳۲	۱۳.۳ %	%۴		%۱۷.۳		%۴۶.۷		%۳۲		درصد	

۲-۵: آمار استنباطی متغیرهای تحقیق

فرضیه تحقیق بیان می‌دارد که بازدید از آثار هنر اسلامی در گالری اوفیتزی بر آشنایی مخاطبان با تمدن اسلامی تأثیر دارد. برای آزمون فرضیه از مدل رگرسیون خطی ساده به صورت مدل زیر استفاده شده است:

$$Y = \alpha_0 + \beta X^1$$

در مدل فوق متغیر مستقل (X)، بازدید از آثار هنری در گالری اوفیتزی و متغیر وابسته (Y) آشنایی با تمدن اسلامی در نظر گرفته شده است. برای تحلیل پیش فرض‌های رگرسیون از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و از ضریب همبستگی استفاده شده که نتایج در جدول ۳ و ۴ ارائه شده است:

جدول ۳. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف. منبع: نویسندگان.

۱۰- در این آزمون α = جزء ثابت معادله رگرسیون و β = ضریب همبستگی رگرسیون و نشان‌دهنده حساسیت متغیر وابسته نسبت به متغیر مستقل می‌باشد

نتیجه	سطح معنی‌داری (sig)	آماره	متغیر
نرمال	۰/۲	۰/۵۲۹	بازدید از آثار هنری
نرمال	۰/۱۸	۰/۵۴۰	آشنایی با تمدن اسلامی

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، مقدار Sig برای هر دو متغیر بزرگ‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد و لذا نشان دهنده نرمال بودن داده‌ها است.

جدول ۴. آزمون همبستگی پیرسون. منبع: نویسندگان

		بازدید از آثار هنر اسلامی	آشنایی با تمدن اسلامی
بازدید از آثار هنر اسلامی	Pearson Correlation	۱	۰/۸۵۷
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۰
	N	۱۵۰	۱۵۰
آشنایی با تمدن اسلامی	Pearson Correlation	۰/۸۵۷	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
	N	۱۵۰	۱۵۰

بر اساس اطلاعات جدول ۴، ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بازدید از آثار هنر اسلامی و آشنایی با تمدن اسلامی $r = ۰/۸۵۷$ و $p = ۰/۰۰۰$ به دست آمد. چون سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ کوچک‌تر است. در نتیجه بین این دو متغیر رابطه معنی‌دار و مستقیم وجود دارد (جدول ۵).

جدول ۵. نتیجه تحلیل رگرسیون ساده تأثیر بازدید از آثار هنر اسلامی بر آشنایی با تمدن اسلامی. منبع: نویسندگان.

		ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		مدل
معنی‌داری sig	آماره t	بتا	انحراف استاندارد خطا	ضریب همبستگی B	
۰/۰۰۰	۷۸/۰۸۵		۰/۳۴	۲/۶۳	مقدار ثابت
۰/۰۰۰	۲۰/۲۲۴	۰/۸۵۷	۰/۳۲	۰/۶۵۱	بازدید از آثار هنر اسلامی

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، سطح معنی‌داری برای متغیر مستقل بیان‌شده در سطح اطمینان ۰/۹۵، کمتر از ۰/۰۵ بوده و در نتیجه بازدید از آثار هنر اسلامی گالری اوفیتزی بر آشنایی با تمدن اسلامی تأثیر دارد. با توجه به اینکه ورود به این موزه برای بسیاری از بازدیدکنندگان و محققان به سادگی امکان‌پذیر نیست، راهکارهایی در این زمینه در نظر گرفته شده

است که می‌توانند به عنوان الگویی برای سایر مجموعه‌ها و موزه‌هایی که دارای شهرت زیادی نیستند، مورد استفاده قرار بگیرند:

الف) طراحی و اجرای پایگاه داده با تمرکز بر عناصر هنر اسلامی موجود در آثار این موزه

امروزه بسیاری از موزه‌های جهان در سایت‌های خود، خدماتی را به مخاطبان ارائه می‌دهند که مهم‌ترین آن‌ها راهنمای دیجیتال است. معمولاً این موزه‌ها کاتالوگ اشیای خود را به همراه توضیحات مربوطه (نویسنده/هنرمند، عنوان اثر، تاریخ و غیره) در سایت خود قرار می‌دهند. کاتالوگ آنلاین گالری اوفیتزی در سال ۲۰۲۰ میلادی با رشد ۶۲.۴٪ نسبت به یک سال قبل دارای بازدید ۱۲.۵۷۰.۴۴۶ بوده است. با توجه به اطلاعات به دست آمده از این پژوهش و علم بر اینکه بازدید از آثار حاوی عناصر هنر اسلامی می‌تواند در جهان‌بینی مخاطبین و ایجاد حس کنجکاو در آن‌ها برای مطالعه پیرامون فرهنگ، هنر و تمدن اسلامی مؤثر است، آنچه که این مقاله به‌عنوان راهکار ارائه می‌کند، طراحی و اجرای پایگاه‌های داده آنلاین با موضوع معرفی این نقش‌مایه‌ها به مخاطبین است. طراحی این پایگاه‌های داده برای سایر موزه‌های حاوی آثار هنر اسلامی است که در درجه اهمیت کمتری نسبت به گالری اوفیتزی قرار دارند، نیز به عنوان راهکاری برای گام بعدی این مطالعات می‌تواند کمک شایانی به معرفی این آثار و رشد آگاهی مخاطبین را به همراه داشته باشد. این مسئله همچنین باعث معرفی مجموعه‌های شخصی می‌شود. از آنجایی که برخی مجموعه‌داران، مانند استفانو باردینی^۱، علاقه‌ای به جمع‌آوری کالاهای هنر اسلامی داشته‌اند و امروزه مجموعه‌هایشان در موزه قرار ندارد و در بخش خصوصی ارائه می‌شود، این راهکار می‌تواند به آشنایی محققین با آن‌ها بسیار کمک کند.

ب) تهیه و توزیع کاتالوگ راهنما با محوریت موضوع هنر اسلامی

در ورودی موزه‌های جهان کارت‌های راهنما وجود دارد که معمولاً در آن‌ها اطلاعات مجموعه‌ها، راهنمای طبقات (در صورت وجود) نوشته شده است. در این بین می‌توان ارائه کاتالوگ‌هایی صرفاً با شناسایی هنر اسلامی و نقش‌مایه‌های نشأت گرفته از آن را پیشنهاد می‌کند. بدین شیوه، مخاطبان این موزه‌ها با در دست داشتن نسخه کاغذی یا دیجیتال (تصاویر بولوتوت موبایلی و تصاویر به اشتراک‌گذاری شده در کانال‌های شبکه‌های اجتماعی با ورود شماره همراه و کدهای کیو آر^۲) به تصاویر آثار هنر اسلامی موجود در موزه دسترسی اولیه داشته و با تمرکز و تأکید بر خود اشیاء، آگاهی‌های لازم را کسب می‌نمایند.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

استان توسکانی - به مرکزیت شهر فلورانس - به عنوان آغازگر جنبش رنسانس در قرون پانزدهم تا هجدهم میلادی به دست خاندان ثروتمند و قدرتمند مدیچی اداره می‌شد. این خانواده با در دست داشتن قدرت سیاسی، روابط گوناگونی از جمله اقتصادی، فرهنگی و تجاری با سرزمین‌های شرق داشتند که در این دوران بخش زیادی از این ممالک به دست امپراتوری‌های ممالیک، عثمانی و تیموری اداره می‌شد. به این واسطه اشیای مختلفی از هنر اسلامی به طرق مختلف به این استان وارد شدند و امروزه در موزه‌های مختلف فلورانس قرار دارند. با ورود هنر اسلامی به فلورانس سبکی در هنر ایتالیا به وجود آمد که با عنوان «به سبک شرقی» از آن یاد می‌شود و اشاره به تأثیر اشیای هنری اسلامی در انواع مختلف هنر (معماری، مجسمه‌سازی، نقاشی و...) بر هنر ایتالیا و بازنمایی هنر اسلامی در آثار ایتالیایی دارد. با بررسی عملکرد گالری اوفیتزی - مهم‌ترین موزه شهر فلورانس - می‌توان به این نتیجه رسید که وجود هنر و مصنوعات اسلامی در موزه‌ها

¹ -Stefano Bardini

² -QR code.

و در عرصه هنر ایتالیا، می‌تواند به مثابه رسانه‌ای برای هنر و تمدن اسلامی باشد که موجبات آشنایی بازدیدکنندگان را با تاریخ و فرهنگ این تمدن فراهم کند. این پژوهش با در نظر گرفتن این کارکرد مهم و اثبات تأثیر آن بر جهان‌بینی هنری مخاطب از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و با هدف شناسایی بیشتر آثار موجود در فلورانس، علاوه بر بررسی‌های تاریخی، راهکارهایی برای نیل به این هدف ارائه داده است.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- پاکباز، روئین. (۱۳۸۵). *دایره‌المعارف هنر*، تهران: نشر فرهنگ معاصر.
- تاج‌زاده‌نمین، ابولفضل. (۱۳۹۷). تأثیر شناخت و هیجانات در میزان رضایت و تمایلات رفتاری از دیدگاه بازدیدکنندگان کاخ‌موزه. *چشم‌انداز مدیریت دولتی*، ۹(۳۴)، ۱۷۴-۱۵۳.
- حاصلی، جاسم؛ نادعلی‌پور، زهرا و آهنگران، جعفر. (۱۴۰۰). تأثیر سرمایه‌ای ادراک‌شده در وفاداری بازدیدکننده. *نشریه گردشگری و اوقات فراغت*، ۶(۱۱)، ۶۰-۴۳.
- حسینی، سید عبدالرضا و ذکایی، محمدسعید. (۱۴۰۰). ساختار اجتماعی شناخت و پیدایش تاریخ‌نگاری در فرهنگ اولیه اسلامی. *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۳(۱)، ۱۲۰-۹۵.
- حکمت، مرضیه و پرتوی، پروین. (۱۳۹۸). تبیین مدل مفهومی و چارچوب تحلیل تجربه بازدیدکننده موزه، *نشریه نامه هنرهای تجسمی و کاربردی*، ۱۲(۲۵)، ۴۶-۲۵.
- دیلمقانی‌میرند، ملیحه. (۱۳۹۳). *بررسی تأثیر کیفیت تجربه بر رضایت‌مندی و تمایلات رفتاری (مورد مطالعه: موزه جواهرات ملی، موزه فرش و موزه معاصر)*. پایان‌نامه در جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت، دانشگاه شیخ‌بهایی.
- رازقی، نادر؛ علی‌زاده، محمدمبین و علی‌نژاد، کریم. (۱۳۹۹). تحلیل جامعه‌شناختی نقش و جایگاه زنان در موسیقی مردم‌پسند: ارائه یک نظریه زمینه‌ای، *فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۲(۱)، ۴۷-۲۶.
- رهبری‌پور، کسری؛ سالک، رقیه؛ پژوهان، موسی و قاسم‌زاده، بهنام. (۱۳۹۷). بررسی کیفیت خدمات موزه‌ها از نگاه گردشگران و تأثیر آن بر رضایت و تمایلات رفتاری آنان، *مورد مطالعاتی: موزه‌های مشروطه و قاجار تبریز*. *نشریه معماری و شهرسازی آرمان‌شهر*، شماره ۲۳، ۵۲-۴۱.

سیرانی، الهام و خلیلی، زارع. (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های اجتماعی بازدیدکنندگان موزه هنرهای معاصر اصفهان، پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی). بازیابی شده در ۱۴۰۱/۸/۱ در <https://civilica.com/doc/904388>

صالحی، کوروش و جعفرنژاد گرو، زهره. (۱۳۹۴). سیاست حذف امپراتوری عثمانی، ترفند دوگانه تیمور و دول اروپایی. دو فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات تاریخی جهان اسلام، ۳(۶)، ۲۹-۵۶.

محمودزاده، مجتبی؛ آشتیانی، طاهره و حیدری، علی‌اصغر. (۱۳۹۹). اولویت‌بندی شاخص‌های ارزیابی رضایتمندی بازدیدکنندگان موزه‌ها. نشریه برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۹(۳۳)، ۹۱-۱۰۷.

محمودی، علی. (۱۳۹۵). بررسی کارکردهای دیداری - شنیداری موزه به مثابه یک رسانه، پایان‌نامه در جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته مطالعات موزه. دانشکده حفاظت و مرمت، دانشگاه هنر تهران.

نوع ایران، سیده نرگس. (۱۳۹۵). اثربخشی موزه‌های دانشگاه تهران در آموزش و پژوهش؛ مطالعه موردی: موزه‌های دانشگاه تهران. پایان‌نامه در جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته مطالعات آرشیوی. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا (س).

References

- Apellániz, F. (2015). Florentine networks in the Middle East in the early Renaissance. *Mediterranean Historical Review*, 30(2), 125-145.
- Atile, E. (1994). *Arte Islamica e Mecenateismo Tesori del Kuwait*. New York: Rizzoli International Press.
- Curatola, Gi. (2018). *Islam e Firenze: Arte e Collezionismo dai Medici al Novecento*. Florence: Giunti.
- Curatola, Gi., Vannini, G. (2019). *Firenze e La Cultura Islamica*. Florence: Insegna del Giglio.
- De Vecchi, P., Cerchiari, E. (2004). *Arte nel Tempo*. Milan: Bompiani.
- Dini, B. (1985). *Aspetti della Vita Economica Medievale*. Prato: Istituto di Storia Economia.
- Falk J.H., Dierking L.D. (1992). *The Museum Experience*. Oxford: Routledge
- Farina, M., & Fani, S. (2012). Le vie delle lettere: la Tipografia Medicea tra Roma e l'Oriente. *Le vie delle lettere*, 1-233.
- Franses, M. (2011). A little light on Early Animal Carpets. In *4th Hamed bin Khalifa Symposium on Islamic Art*, 245-270.
- Gasparini, M. (2019). *Transcending Patterns: Silk Road Cultural and Artistic Interactions Through Central Asian Textile Images*. University of Hawaii Press.
- Paolozzi Strozzi, B., Ciseri, I., & Chiesi, B. (2005). *Il Medioevo in viaggio*. Florence: Giunti.
- Strukul, M. (2019). *I Medici. Una dinastia al potere*. Newton Compton.
- Voigt, F. (2022). Marby Rug. *Discover Islamic Art*. Retrieved from https://islamicart.museumwnf.org/database_item.php?id=object;ISL;se;Mus01_a V35Ven&cp.